

Archivariorum historicorumque magistra

Dr. Rani Borbally

Archivariorum historicorumque magistra

Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő
70. születésnapjára

SZERKESZTETTE

Kádár Zsófia
Lakatos Bálint
Zarnóczy Áron

Magyar Levéltárosok Egyesülete
Budapest, 2013

A Magyar Levéltárosok Egyesülete kiadványai 13.

A kötet az NKA támogatásával jelent meg.

A kötet kereskedelmi forgalomban nem kapható.

Az ünnepelt fényképét Várhelyi Klára (Róma) készítette.
A kötetben szereplő térképeket Nagy Béla (MTA BTK TTI) rajzolta.
A borító és a tördelés Abinéri Gábor munkája.

A borítón a közölt tanulmányokhoz tartozó képek részletei láthatók.

ISBN 978-963-87475-3-2

© A tanulmányok szerzői, 2013

Fotó © Várhelyi Klára, 2013

Szerkesztés © Kádár Zsófia, Lakatos Bálint, Zarnóczki Áron, 2013

Képmelléklet © a tanulmányok szerzői, 2013

Kiadja a Magyar Levéltárosok Egyesülete

www.leveltaros.hu

Felelős kiadó: Tyekvicska Árpád, elnök és Décsey Sándor, titkár

A nyomdai munkálatokat a Kódex Könyvgyártó Kft. végezte.

Felelős vezető: Marosi Attila

Minden jog fenntartva.

Printed in Hungary

Tartalom

Köszöntő (KENYERES ISTVÁN)	11
Tabula gratulatoria	15
Előszó (KÁDÁR ZSÓFIA, LAKATOS BÁLINT, ZARNÓCZKI ÁRON)	19
Rövidítésjegyzék	21
I. TÖRTÉNETI FÖLDRAJZ, TÖRTÉNETI TOPOGRÁFIA, TÉRKÉPHASZNÁLAT	
BOLLÓK ÁDÁM: Magángondolatok temető, település és településtörté- net viszonyáról a 10–11. századi Kárpát-medencében	25
<i>Private Thoughts on the Relation between Cemetery, Settlement and Settlement History of Carpathian Basin in 10–11th centuries</i>	69
CSUKOVITS ENIKŐ: Magyarország helye Kelet-Európában. A <i>Descriptio Europae Orientalis</i> országleírásai.....	71
<i>The Place of Hungary in Eastern Europe. The Country Descriptions of the Descriptio Europae Orientalis</i>	82
TÓTH KRISZTINA: Tata és környéke településeinek történeti földrajza a 14. században	83
<i>Historical Topography of Tata and Its Region in the 14th Century</i>	101
LAKATOS BÁLINT: Lázár deák <i>Tabula Hungariae</i> -jának (1528) helyrajza és a késő középkori úthálózat.....	103
<i>Settlements on Lazarus' Tabula Hungariae (1528) and Late Medieval Road Network</i>	128

TRINGLI ISTVÁN: Oremus. Egy hegyaljai dűlőnév jelentése	129
<i>Oremus. Bezeichnung eines Flurnamens aus der Hegyalja Region</i>	142
TÓTH GERGELY: Meddig terjed Magyarország? Történelmi jogok és politikai realitások küzdelme Bél Mátyás <i>Notitiájában</i>	143
<i>What's the Extent of Hungary? Conflict of Historical Rights and Political Realities in Mátyás Bél's Notitia</i>	163
KULCSÁR KRISZTINA: Landgraf Ádám gondolatai a magyarországi utak javításáról	165
<i>Adam Landgrafs Gedanken über die Verbesserung der Post-Straßen und anderer Hauptweege im Königreich Ungarn</i>	188
REISZ T. CSABA: Külföldi mérnökök a magyarországi kataszteri felméréseknél	189
<i>Foreign Surveyors at the Cadastral Surveys in Hungary</i>	215
TÖRÖK ENIKŐ: Néhány kataszteri irattípus	217
<i>Einige Katastralunterlagen</i>	235
BERTÉNYI IVÁN: A Badacsony-hegy fontosabb helynevei a 20. században	237
<i>Wichtigere Ortsnamen des Berges Badacsony im 20. Jahrhundert</i>	242
 II. FORRÁSKIADÁS ÉS TÖRTÉNELEM	
BESSENYEI JÓZSEF: <i>Litterae ad Cameram exaratae</i> . A Magyar Kamarához intézett levelek, különös tekintettel a magyar nyelvűekre	245
<i>Litterae ad Cameram exaratae. An die Ungarische Kammer geschriebene Briefe mit besonderer Rücksicht auf Briefe in ungarischer Sprache</i>	255
TUSOR PÉTER: Pázmány pápai bullái és palliuma. (Adatok az esztergomi érseki szék 1616. évi római konzisztoriális betöltéséhez)	257
<i>Die päpstlichen Bullen und das Pallium von Péter Pázmány, Erzbischof zu Gran (1616)</i>	275

FAZEKAS ISTVÁN: Homonnai Drugeth III. György (1583–1620) familiárisainak jegyzéke 1622-ből. Adalék Tállyai Pál pályájához	277
<i>Die Liste der Familiaren von György III. Drugeth von Homonna (1583–1620) aus dem Jahre 1622. Ein Beitrag zur Laufbahn von Pál Tállyai, Übersetzer der Historiarum de rebus Ungaricis libri</i>	292
KÁDÁR ZSÓFIA: Dallos Miklós győri püspök életútja és végrendelete (1630)	293
<i>Life Career and Testament (1630) of Miklós Dallos Bishop of Győr</i>	327
KALMÁR JÁNOS: A horvát végvidékre vonatkozó tervezet az 1670-es évekből	329
<i>Ein das kroatische Grenzgebiet betreffender Vorschlag aus den 1670-er Jahren</i>	343
 III. TÖRTÉNELEM ÉS TÖRTÉNETI SEGÉDTUDOMÁNYOK	
NAGY BALÁZS: Luxemburgi IV. Károly önéletrajza: szövegtani és forráskritikai megközelítések	347
<i>Autobiography of Charles IV of Luxemburg: Textual and Source Critical Approaches</i>	357
E. KOVÁCS PÉTER: Zsigmond király itáliai itineráriuma (1412–1414 és 1431–1433)	359
<i>Itinerary of King Sigismund of Luxembourg in Italy (1412–1414 and 1431–1433)</i>	389
KÖRMENDI TAMÁS: Dalmácia címere a középkori magyar királyok heraldikai reprezentációjában	391
<i>The Coats of Arms of Dalmatia as a Part of the Heraldic Representation of the Hungarian Kings in the Middle Ages</i>	408
PÁLFFY GÉZA: Rendkívüli források a horvát nemzeti szimbólumok történetéhez. Horvátország zászlajának legkorábbi ábrázolásai a 16–17. századból	409
<i>Extraordinary Sources for the History of Croatian National Symbols. The Earliest Portrayals of the Flags of Croatia from the 16th and 17th Centuries</i>	432

DRASKÓCZY ISTVÁN: Henri Pirenne (1862–1935) magyarországi recepciója az 1894 és 1945 közötti időszakban	433
<i>Die Rezeption von Henri Pirenne in Ungarn zwischen 1894–1945</i>	451
 IV. INTÉZMÉNY- ÉS TÁRSADALOMTÖRTÉNET	
ZSOLDOS ATTILA: Üres honor	455
<i>Empty honor</i>	476
LACZLAVIK GYÖRGY: Várday Pál esztergomi érsek egyházfői tevékenységének vázlatja	479
<i>An Outline of the Activity of Pál Várday, Archbishop of Esztergom</i>	500
SZÖGI LÁSZLÓ: Hanyatlás és átalakulás. A magyarországi peregrináció Mohácstól a 16. század végéig	501
<i>Decline and Change. Hungarian Peregrination from the Battle of Mohács to the End of the 16th Century</i>	520
MOLNÁR ANTAL: A horvát–szlavón rendiség és az oszmán Szlavónia	521
<i>The Croatian–Slavonian Estate System and Ottoman Slavonia</i>	538
DOMINKOVITS PÉTER: Szolgabírák és járásaik Sopron vármegyében, a 16/17. század fordulóján	541
<i>Stuhlrichter und ihre Bezirke im Komitat Sopron/Ödenburg zur Wende des 16./17. Jahrhundert</i>	564
KENYERES ISTVÁN: A félharmincad 1635–1638-ban	567
<i>Der Halbdreißigstzoll, 1635–1638</i>	591
OBORNI TERÉZ – NAGY BÉLA: A hadviselés alól felmentett székely települések a 17. században	593
<i>Szekler Settlements Released from the Military Services in the 17th Century</i>	610

OROSS ANDRÁS: A magyarországi kamarák területi illetékessége a 17–18. század fordulóján	611
<i>Die für Ungarn zuständigen Kammern an der Wende vom 17. zum 18. Jahrhundert</i>	628
MIHALIK BÉLA VILMOS: Egyházi adatok a Jászságról Heinrich von Kageneck német lovagrendi komtur 1703. évi vizitációs jelentésében	629
<i>Ecclesiastical Data about Jazygia in the Visitation Report of Heinrich von Kageneck, Landkomtur of the Teutonic Order in 1703</i>	644
GÉRA ELEONÓRA: Don Thomaso Raspassani, a vízivárosi „magyar” vikárius leleplezése	645
<i>Die Enthüllung von Don Thomaso Raspassani, dem „ungarischen” Vikar von Wasserstadt Ofen (Buda)</i>	671
TUZA CSILLA: A céhes intézmény kereteinek bomlása: az 1761-es cégrendelet előzményei	673
<i>Die Auflösung der Rahmen der Zunftinstitution: die Prämissen der Zunftregelung 1761</i>	688
BORSODI CSABA: A herceg Esterházy-hitbizomány kismartoni uradalmának tisztviselői, alkalmazottai, szolgái 1770–1780 között	689
<i>The Officials, Personnel and Servants of the Eistenstadt/Kismarton Estate of the Prince Esterházy Entail (1770–1780)</i>	704
Bak Borbála munkásságának bibliográfiája (1961–2013) (összeállította: LAKATOS BÁLINT)	707
MELLÉKLET (képmelléklet Dominkovits Péter, Körmendi Tamás, Pálffy Géza és Török Enikő tanulmányaihoz).....	I–XVI

Rövidítésjegyzék*

Levéltári és kéziratári források

MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest)
DL	Q szekció: Mohács előtti gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár. – <i>Diplomatikai Levéltár. Collectio Diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa.</i> Szerk. RÁCZ György. Internetes kiadás (DL–DF 5.1), 2010.
DF	Q szekció: Mohács előtti gyűjtemény, Diplomatikai Fénygyűjtemény. – <i>Diplomatikai Fényképtár. Collectio Diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa.</i> Szerk. RÁCZ György. Internetes kiadás (DL–DF 5.1), 2010.
MTAKK	Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (Budapest), Kézirattár
OSZKK	Országos Széchényi Könyvtár (Budapest), Kézirattár
ÖNB	Österreichische Nationalbibliothek (Wien), Handschriftensammlung
ÖStA	Österreichisches Staatsarchiv (Wien)
HHStA	Haus-, Hof- und Staatsarchiv
HKA	Allgemeines Verwaltungsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Hofkammerarchiv
HFU	Hoffinanz Ungarn

* A rövidítésjegyzékben azokat a levéltári és kéziratári forrásokat, szakirodalmi tételleket és intézményneveket tüntettük fel, amelyeket több szerző is használt. Ezért a lábjegyzetekben és a tanulmányok végi bibliográfiákban csak a rövidítésüket tüntetjük fel, feloldásuk itt található.

Szakirodalom

- BAK 1997a BAK Borbála: *Magyarország történeti topográfiája. A honfoglalástól 1950-ig*. Budapest, 1997 (História könyvtár. Monográfiák 9/1.).
- BAK 1997b BAK Borbála: A koronaórség fizetlensége. Thurzó Szaniszló nádor 1624. évi Zágráb szabad királyi városhoz küldött levele. In: *Miscellanea fontium historiae Europiae. Emlékkönyv H. Balázs Éva történészprofesszor 80. születésnapjára*. Szerk. KALMÁR János. Budapest, 1997, 89–106.
- CIH I–IV *Corpus juris Hungarici. Magyar törvénytár 1000–1895. Millenniumi emlékkiadás*. [I.] 1000–1526. évi törvénycikkek. [II.] 1526–1608. évi törvénycikkek. [III.] 1608–1657. évi törvénycikkek. [IV.] 1657–1740. évi törvénycikkek. Szerk. KOLOSVÁRI Sándor, ÓVÁRI Kelemen. Jegyz. NAGY Gyula, MÁRKUS Dezső. Budapest, 1899–1900.
- ENGEL 2002 ENGEL PÁL: *Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről*. CD-ROM. Térinformatika: KOLLÁNYI László, SALLAY Ágnes. Budapest, 2002.
- ÚMÉL I–VI *Új Magyar Életrajzi Lexikon*. I–VI. köt. Főszerk. MARKÓ László. Budapest, 2001–2007.

Intézmények

- ELTE BTK Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (Budapest)
- MTA BTK TTI Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete (Budapest)
- OSZK Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)

FAZEKAS ISTVÁN

Homonnai Drugeth III. György (1583–1620)
familiárisainak jegyzéke 1622-ből.
Adalék Tállyai Pál pályájához

Homonnai Drugeth III. György (1583–1620) nem tartozik a magyar történelem népszerű figurái közé. A Bethlen-korról készített összefoglalókban és tanulmányokban alakja mint az elégületlen, bajkeverő, becsvágyó trónkövetelő jelenik meg, aki a sokra hivatott fejedelmet két alkalommal is akadályozta nagyszabású tervei megvalósításában (1616, 1619). Igaz, mindkét alkalommal elnyerte méltó büntetését, vereséget szenvedett és kiszorították még Magyarországról is. Izgalmas történelmi feladat lenne megismerni, hogy ugyan mi is mozgatta a régi, dúsgazdag családból származó nagyurat, hogy családja sok tagjával ellentétben nem elégedett meg országresznyi birtokának jövedelmével, hanem politikai hatalmat is kívánt hozzá szerezni. Sajnos erre már csak részben nyílik lehetőség, mert a fiúágon 1691-ben kihalt család ma Eperjesen őrzött levéltára az idők folyamán több alkalommal súlyos károsodást szenvedett.¹ A II. világháborús pusztítások csak tetézték azt az érvágást, amelyet egy megijedt uradalmi levéltárnok működése okozott, aki a Bach-korszakban éppen a Bethlen-kor iratait selejtezte meg.²

Ezért is tarthat szert érdeklődésre az alább közölt beadvány, amely Homonnai Drugeth György megmaradt familiárisainak listáját is tartalmazva értékes forrásként szolgálhat az Északkelet-Magyarországon évszázadokon át birtokos család kapcsolatrendszerére. Az irat a magyar történelem kincsesbányájaként szolgáló Udvari Kamarai Levéltárból (Finanz- und Hofkammerarchiv), dualizmuskori nevén „közös pénzügyi levéltárból” származik, a levéltár kora újkori központi magyar fondjának számító Hof-finanz Ungarnból. E roppant terjedelmű (962 csomó), rendkívül értékes állagnak a magyar történettudomány számára való kiaknázását még Takáts

¹ Rövid ismertetése: KOSÁRY 1970, 654–655.

² SZABÓ 1871, 675.

Sándor kezdte meg a 20. század elején. Használata az utóbbi években újra megélénkült, nem utolsósorban a folyamatosan gyarapodó levéltári lajstromnak köszönhetően.³ Hogy mi minden bukkan elő, és kire és mire lehet esetenként információt nyerni, arra jó példa a 2. sz. alatt közölt fogalmazvány. Az Istvánffy-fordító Tállyai Pál a magyar irodalomtörténet kevésbé ismert figurái közé tartozik. Életrajzához a Drugeth-familiárisok jegyzékén túl az alább közölt forrás is egy aprócska adalékot szállít.

E kis forrásközleménnyel szeretnék tisztelni Bak Borbála tanárnő előtt, aki annak idején a térképismeret és a paleográfia rejtelseibe bevezetett és volt olyan kedves, hogy 1987–1988-ban felvállalt mint szakdolgozót a győri egyházmegye 17. századi katolikus alsópapságáról írt lehetetlen témaválasztással.

A források értelmezését megkönnyítendő néhány mondatban szükségesnek ítélem összefoglalni Homonnai Drugeth György hányattatott sorsát és megmaradt híveinek kálváriáját, jórészt a fentebb méltatott Udvari Kamarai Levéltár anyagai alapján. Homonnai Drugeth III. György meglehetősen viharos ifúságra tekinthetett vissza, amely a Rudolf-kor hírhedt felségsértési pere egyikének a folyománya, és amelybe édesanyjával együtt keveredett bele. 1598-ban ugyanis összetűzés támadt Homonnai Drugeth II. György özvegye, Dóczy Fruzsina és két helyi középnemes, Bánóczy Simon és Zokoly Péter között, amely nagyszabású perré dagadt és a magyar közigazgatás, a környékbeli nagyurak, köztük Bocskai István és a rokon Homonnai Drugeth Bálint közreműködésével az özvegy és általa érintett fia számára fej- és jószágvesztéssel ért véget (1600:XXIII. tc.).⁴ Az elmarasztalt fiú életét mentve Lengyelországba menekült, ahonnan csak a kegyelem elnyerése után tért vissza (1603. január 28.). Erre az időre esik élete egyik fontos döntése, valószínűleg 1600 folyamán a prágai jezsuita kollégiumban ugyanis katolizált.⁵ Véglegesen és teljes mértékben csak 1608-ban nyert rehabilitációt (1608:XXIV. tc.). A Bocskai-szabadság-

³ Az állag lajstromozási munkálatait még Gecsényi Lajos kezdte meg az 1990-es évek elején, és jutott el egészen 1580-ig (rote Nr. 1–41). Jómagam ezt továbbfolytattam, és a hatalmas, a magyar levéltári gyakorlatba bevezetett 0,14 cm-es levéltári mintacso-móra nem is emlékeztető fascikulusokkal vívott küzdelem ma is tart, pillanatnyilag az 1650. év feldolgozása van folyamatban (rote Nr. 182.). A vállalkozás végét egyelőre nem lehet látni, csak a 17. századi anyagból még úgy 220 csomó van hátra. Az elkészített lajstromok 1641-ig bezárólag hozzáférhetők az Arcanum és a Magyar Országos Levéltár kiadásában megjelent CD-ROM-on: Segédletek 2011.

⁴ A per feldolgozása elsősorban a Hofkammerarchivban őrzött forrásanyag alapján: TAKÁTS, 371–409.

⁵ LUKÁCS–MOLNÁR 1997, 361.

harcba bekapcsolódva Bocskai István oldalán harcolt. Talán nagybátyja, Homonnai Drugeth Bálint példája ébresztette fel erdélyi ambícióit. Már 1615. január 8-án kötelezvényt írt alá, hogy erdélyi fejedelemként elfogadja a Habsburgok főségét, de az alkalom csak egy évvel később, 1616 nyarán jött el, hajdúcsapatai azonban a Bihar megyei Konyárnál vereséget szenvedtek a fejedelem csapataitól.⁶

Személye fontosságát mutatja, bár kissé váratlan döntésnek tűnik, hogy a nádorrá előlépett Forgách Zsigmond helyett 1618-ban országbírói kinevezést kapott, ezzel az ország második közjogi méltóságává emelkedett (korábban 1610-től főpohárnokmester volt). Bethlen Gábor 1619-es hadjárata idején Homonnai Drugeth György ismét elérkezettnek látta az alkalmat, hogy megszerezze Erdélyt. Bár 1619. szeptember elején Rákóczi György a fejedelem intenciói értelmében megtámadta és kiszorította az országból Drugeth Györgyöt, az nem sokkal később felfogadott lengyel-kozák hadal visszatért Magyarországra és újabb kísérletet tett, tervei azonban ismét kudarcot vallottak: 1619. decemberében döntő vereséget szenvedett és véglegesen kiszorult Magyarországról. Újfennt Lengyelország adott számára menedéket, ott is fejezte be életét fél évvel később (1620. július 21.). Mint a közölt forrásból kiderül, Homonnai és családja nem sokkal korábban szerzett lengyelországi birtokán, Laszki (Liaski) várában húzódott meg.⁷

A gróf halála után az özvegy és a két gyermek, János és Mária egyelőre Lengyelországban maradt. Innen írta Nádasdy Katalin azt a levelet, amelyben kérte férje bécsi ágensének, Oroszvály Mihály fizetésének férje tanácsosi hátralékaiból történő kiegyenlítését.⁸ A család sanyarú pénzügyi helyzetét mutatja, hogy Lembergben sor került a családi ingóságok zálogba adására, azonban ez sem volt elég az 1619-es vállalkozáshoz felfogadott zsoldosok bérének kiegyenlítéséhez.⁹ II. Ferdinánd azon-

⁶ EOE VII. 204–208.

⁷ 1619. június 5-én Homonnán kelt, Melith Péterhez intézett levele szerint a várat peren szerezte, és már ígértek érte 180.000 forintot, de annál többet ér (SZILÁGYI 1888, 403–404). Bizonyos, hogy a várért fizetni is kellett, ez derül ki Homonnai Drugeth János egy 1622-es beadványából (ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 123. Konv. 1622. aug., fol. 269., 271.). A több lengyelországi Laski, Laszki helység közül a források alapján elsősorban szóbajöhető Laszki a Jaroslaw és Przemiśl környékén található, nem messze a mai ukrán határtól. Valószínűleg a környéken birtokos Krasicki családtól történt a vásárlás, bár erre egyértelmű bizonyítékot nem sikerült találnom.

⁸ Nádasdy Katalin levele II. Ferdinándhoz, 1621. márc. 17., Laski. ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 100. Konv. 1611. ápr., fol. 103–104.

⁹ Homonnai Drugeth János idézett beadványa mellett tanúságos még Maurovich Mihály apát supplicációja. ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 125. Konv. 1624. jún., fol. 102–103.

ban nem hagyta cserben hűséges híve családját. 1621. december 28-án levélben fordult III. Zsigmond lengyel királyhoz, amelyben átvállalta Homonnai 10.500 forintos adósságát és kérte, hogy saját kötelezvényéért cserébe adják ki Homonnaiét.¹⁰ Ugyanakkor írt a katonatoborzásra Lengyelországba küldött Ferdinand Sigismund Kurz grófnak, hogy a zsoldra magával vitt 200.000 forintból adjon ki Lipcsey Jeromosnak, a Homonnaiak udvarmesterének 5000 forintot a családi ingóságok kiváltására.¹¹ Az uralkodói segítség valószínűleg nem volt elég a válságos helyzet megoldásához. Ez vezethetett a döntéshez, hogy az 1622. év első felében a megmaradt familiárisok egy része a gyermek gróft Bécsebe hozta. A többiek a gróf holtteste mellett maradtak, akinek a temetésére csak 1624-ben Nagyszombatban került sor.¹² Bár Szepesi Laczkó Máté igen megkapóan írja le a jelenetet, ahogy a vereséget szenvedő trónkövetelőtől 1619 szeptemberében az országhatáron búcsút vesznek emberei, mondván, hogy nekik itt családjuk és vagyonuk van, ezért az országot nem hagyhatják el, minden jel szerint familiárisai egy része kitarzott ura mellett és követte őt a lengyelországi száműzetésbe.¹³

A családi erőforrások kimerülését mutatja, hogy a Bécsbe érkezettek segélyért az Udvari Kamarához folyamodtak, nyomaték kedvéért felsorolva az összes familiárist, nem kevesebb mint huszonöt főt. A névsor elején két egyházi neve áll, Maurovich Mihály bélháromkúti apát, homonnai esperes, illetve a gróf káplánja, Somlyai János neve. Közülük Maurovich volt a

– Az uralkodó a korábban engedélyezett 5000 forint mellé további 6100 forint kifizetést hagy jóvá a Lengyelországba zálogba vetett családi ingóságok kiváltására. Uo. Hoffinanz Österreich, Karton 461. (régi rote Nr. 167.) Konv. 1622. August, sine fol. III. Ferdinánd utasítása Károly főhercegnek, 1622. aug. 6. – A Drugethek kincsei elég viharos évekre tekinthettek vissza. 1618 nyarán a kincstár egy részét az egri törökök ejtették hatalmukba, talán éppen Lengyelországba akarta költöztetni a gróf, egyelőre nem lehet tudni. A zsákmány egyik felét visszaadták, de másik felét nem, visszaszerzése érdekében a portai internunciusnak, Ludwig Mollartnak is fel kellett lépnie. Homonnai Drugeth György levele Hanns von Mollarthoz, a Hofkriegsrat elnökéhez, 1618. okt. 27., Ungvár. ÖStA, HHStA, Türkei I. Karton 107. Konv. 2., fol. 270–271. A visszaadott ingóságok jegyzéke (olasz fordítás, amely Mollart internuncius iratai között maradt fent): ÖStA, HHStA, Türkei I., Karton 108. Konv. 2., fol. 36–39. A vissza nem adott ingóságok eredeti magyar jegyzéke: uo. Konv. 1., fol. 45–46. Az ügyről lásd HILLER 1999.

¹⁰ ÖStA, HKA, Österreichische Gedenkbücher Bd. 168. (1620–1624), fol. 249–251.

¹¹ II. Ferdinánd Ferdinand Sigismund Kurz grófhhoz, 1621. dec. 29. Uo. Bd. 168., fol. 251–253. – 1622. január 5-én Kurz utasítást kapott további 500 forint Lipcsei Jeremiás kezébe történő kifizetéséről. ÖStA, HKA, Hoffinanz Protokolle Bd. 701., Reg. 1622., fol. 4v.

¹² KOMÁROMY 1899, 724.

¹³ SZEPSI LACZKÓ 1980, 125.

fontosabb, aki a gyermek János gróf mellett a nevelői feladatokat is ellátta. Somlyai nem is jött Bécsbe, hanem a holttest mellett maradt. A világiak közül az első helyen Lipcsey Jeromos neve áll, aki a gróf titkáraként több fontos lengyelországi és konstantinápolyi küldetésben vett részt. Fontosságát mutatja, hogy később egy beadványát mint „*pupilli comitis Homonnay praefectus et Lascensis capitaneus*” írja alá.¹⁴ Az Udvari Kamara protokollumában pedig „*Homonischer hofmeister*” név alatt szerepel, minden jel szerint ő volt a Homonnai Drugeth-udvartartás feje.¹⁵ Sajnos a névsort bön-gészve a nevek többsége nem mond sokat, nemesek, akik vagy a régióból származtak, vagy ma már nehezen megállapítható módon keveredtek a gróf udvarába, közülük talán néhányan lengyelek voltak.¹⁶

Az Udvari Kamara előterjesztése nyomán 1622. augusztus 27-i audien-cián döntés született a Homonnai Drugeth-familiárisok kérelme ügyében. Az uralkodó méltányolta szolgálataikat és mindegyikük számára utalt ki valamifajta jutalmat, amelyek kifizetését a Sziléziai Kamarára terhelte. Ennek oka minden bizonnyal az volt, hogy az ottani Kamara pénztárá-ban a beszedett 400.000 forintnyi adó miatt éppen állt pénz rendelkezésre. A jutalmak az alábbiak voltak.¹⁷

¹⁴ ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 121. Konv. 1621 dec., fol. 99–100.

¹⁵ ÖStA, HKA, Hoffinanz Protokolle Bd. 701., Reg. 1622., fol. 4v.

¹⁶ A Hoffinanz Ungarn állagában több olyan személyre is található adat, akik hosszabb-rövidebb ideig szintén Homonnai György familiárisai voltak, de a lengyelországi emigrációba már nem követték urukat: a későbbi szendrői vicekapitány Roskoványi László például harcolt Homonnai mellett, megsebesült, fogságba került, kiszabadult, majd Lengyelországba ment Homonnaihoz, visszatért a kozákokkal és a gróffal, majd annak halála után Esterházy Miklóshoz csatlakozott (ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 123. Konv. 1622. aug., fol. 291., 293.), Sárközi Bálint szintén később Esterházy Miklós mellett kötött ki, harcolt a lakompaki ütközetben is (uo. rote Nr. 124. Konv. 1623. aug., fol. 170–171.), sáli Tibolth Gáspár ellenben a gróf halála után Bethlen mellé állt és az erdélyi fejedelmet szolgálta (uo. rote Nr. 126. 1624. okt., fol. 250., 255.). – Néhány adat a HHStA-ban őrzött Turcica állagából is kiderül: 1617 nyarán 1000 huszárja Gombos András vezetésével Gyula alatt portyázott. Michael Starzer portai rezidens jelentése Hans von Mollarthoz, a Hofkriegsrat elnökéhez, 1617. aug. 26. Konstantinápoly (ÖStA, HHStA, Türkei I, Karton 106. Konv. 1., fol. 33–38.). 1619 elején Ali egri pasa panaszkodott Homonnai embereinek portyáira, nevezetesen Erdélyi Andrásra és Komorasi Péterre. 1619. jan. 4. Eger (magyar nyelvű eredeti és másolata, uo. Türkei I, Karton. 108. Konv. 1., fol. 1–4.). Az egri török által visszaadott Homonnai-ingóságokat Putnoki János és Duba Mihály vette át (uo. Karton 108. Konv. 2., fol. 36–39.).

¹⁷ Az Udvari Kamara előterjesztésére 1622. augusztus 27-én került rá az uralkodói „*placuit*”. ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 123. Konv. 1622. aug., fol. 515–516. – Az ügyről egész oldalas kivonat készült a Hofkammer protokollumába. Uo. Hoffinanz Protokolle Bd. 701., Reg. 1622., fol. 271v.

Maurovich Mihály	1000 forintot kapott
Somlyai János	200 forint
Lipcsey Jeromos már elnyerte jutalmát ¹⁸	
Losonczy János	200 forint
(Dóczy András embere volt, és annak elfogása után került Drugeth György mellé)	
Wolsky Jakab külön kapott adományt	
Apostol János	100 forint
(Pálffy István mellett harcolt)	
Jarasowski Ferenc	100 forint
Tolnay Balázs	100 forint
Kupay István	80 forint
Izdenczy János	70 forint
Székely János	200 forint
(tekintettel kapitányságára és követségeire)	
Schwirczicz Gáspár	80 forint
Tállyay Pál	60 forint

A többiek (Bottiany János, Horváth Miklós, Czelle László, Saffarith Ferenc, Oláh János, Balogh János, Retey György, Ábrahámffy Ferenc, Földy Balázs, Gereny Ágoston, Lengyely Mátyás) egyenként 50-50 forintot kapnak.

A fentebb felsorolt nevek közül egy név, Tállyai (Thállyay) Pál neve külön érdeklődést ébreszthet az olvasóban, aki – mint a rövid bejegyzés tanúskodik róla – „*a meghalt gróf írnoke és az utolsó pillanatig hűséges régi szolgája*” volt. Tállyai Pálról azaz tállyai Szikszay Pálról eddig csak annyit lehetett tudni, hogy 1627-ben már a Magyar Kancellária jegyzője volt. Istvánffy Miklós munkájának magyarra fordítását 1628–1633 között végezte el. 1639-ben még biztosan élt, ekkor írt sajátkezű ajánlólevelet fordítása elé. A fordítást közlétevé Benits Péter Tállyai Pál kancelláriai alkalmazását Szikszay Mihály kancelláriai jegyzővel, későbbi regisztrátorral hozta kapcsolatba.¹⁹

E szolid adatok a közölt két irat alapján néhány ponton tovább gazdagíthatók. A Drugeth-familiárisok beadványából látható, hogy 1620-ig Drugeth György szolgálatában állt; az „*antiquus*” persze relatív fogalom,

¹⁸ 1622 júniusában Lipcsey Jeromos adományt kért a magszakadt Matuslai Pál és István Bereg megyei és Ugocsa megyei birtokaira, amelyet meg is kapott. ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 122. Konv. 1622. jan., fol. 4–11. – Súlyát és megbecsültségét mutatja, hogy ezen az adományon túl 1622 augusztusában még további 1000 forint kegyadományt kapott (uo. rote Nr. 123. Konv. 1622. aug., fol. 278–284.).

¹⁹ BENITS 2001, 14.

de mindenképpen hosszabb időn át szolgálhatta urát. 1622-ben a fiatal Drugeth Jánossal Bécsbe jött, és úgy tűnik, hogy ekkor új állás után nézett, vagy kellett, hogy nézzen. A kapott 60 forint valószínűleg néhány hónap alatt elfogyott, még ha nem is kellett hitelezők törlesztésére fordítania belőle. Állást találni persze nem volt könnyű. Erről tanúskodik a közlemény második darabja, amelyben az Udvari Kamara 1623. április 24-én arra utasította a Magyar Kamarát, hogy az uralkodóhoz folyamodó Tállyai Pál számára, aki 100 forintos évjáradékot kért az ungvári vagy eperjesi harmincadból, egyszeri 25 forintot utaljon ki és ha valami hivatal azon a vidéken megürülne, mások előtt gondoljanak rá. Ezek szerint 1623 első felében Tállyai még állás nélkül volt és abban reménykedett, hogy szűkebb pátriájában sikerül harmincados álláshoz jutnia – harmincadosnak lenni egyáltalán nem volt megvetendő dolog. Az egyszeri 25 forint biztos, hogy csak rövid időre enyhítette Tállyai Pál anyagi gondjait. Valószínű, hogy ezután lépett a Magyar Kancellária szolgálatába, feltehetőleg még 1623 folyamán. Mivel a kancelláriai jegyzők magánalkalmazottak voltak, akiket leginkább a titkár, esetenként a kancellár, illetve a regisztrátor alkalmazott, bekerülésére több alternatíva is kínálkozik. Például 1623. április 26-án elhunyt Lépes Bálint nyitrai püspök, és ezzel valószínűleg a kancelláriai jegyzők egy része elhagyta az intézményt, de az sem lehetetlen hogy földije, Szikszay (Siderius) Mihály regisztrátor segítette be az intézménybe.²⁰ A jegyzői pálya mindenesetre nem tartozott a kiemelkedően dotált pályák közé. A kancelláriai alkalmazás ilyen szinten – ellentétben a Magyar Kamarával – nem járt fix állami fizetéssel, hanem alkalmazója (titkár vagy kancellár, illetve a regisztrátor) adott az ellátáson túl még bizonyos bért, amely valószínűleg a beszédett illeték egy részét jelentette. Nem véletlen, hogy a jegyzők vagy írnokok többsége néhány év szolgálat után igyekezett elhagyni a pályát, közülük többen harmincadhivatalokban találtak állást maguknak. Mindig akadt azonban egy-kettő, aki évtizedekig az intézmény szolgálatában maradt. Úgy tűnik, hogy ezek közé tartozott Tállyai Pál is, aki, mint a fentebb jelzett adatból látszott, 1639-ben még mindig a kancellária szolgálatában állt. Hogy Ferenczffy Lőrinc titkár halála (1640) jelentette-e Tállyai szolgálatának végét vagy már korábban elhunyt, egyelőre nem lehet tudni.

²⁰ Kettejük között ha rokonság volt, csak nagyon távoli lehetett, annál is inkább, mert ahogy Tállyai Pált eredetileg Szikszay Pálnak hívták, úgy Szikszay Mihályt Siderius Mihálynak. A Szikszay-Siderius családra vonatkozólag lásd a család hegyaljai szőlői-re vonatkozó iratait: MNL OL P 422 (Keglevich család), 25. cs. II. tok, IV. csomag.

A Magyar Kamara megmaradt számadásainak tanulmányozása még egy aprócska adalékot szolgáltatott Tállyai pályájához. 1637. július 18-án a Királyi Könyvek másolásáért 10 forint tiszteletdíjat utaltak ki neki a Magyar Kamara pénztárából.²¹

Forrásközlés

1.

s. d. (1622. augusztus 29. előtt)

**Homonnai Drugeth György gróf familiárisainak kérvénye
az Udvari Kamara tanácsosaihoz**

(ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 123. Konv. 1622. aug., fol. 519–520.

– A familiárisok jegyzékét a személyek szerint sorszámokkal tagoltam.)

Illustrissimi ac Magnifici Domini et Patroni nobis colendissimi

Quantas bonorum nostrorum jacturas fecerimus, quantum sanguinem ad latus Illustrissimi Domini felicis memoriae comitis Homonnay profuderimus, quam alacriter a principio rebellionis, contemptis fortunis, bonis, ob unam fidelitatem debite conservandam, cum eo in Poloniam fecerimus, quam fideliter prompte ac feliciter ad latus eius in omnibus iis, quae ad debitam et iustam causam Suae Maiestatis praemovendam spectabant, versati simus, toti orbi Christiano notum est. Saepe in summis difficultatibus nos pie defunctus comes consolabatur, forti – inquit – et constanti animo estote, labores vestri Deo grati sunt et Sua Caesarea Regiaque Maiestas dominus meus clementissimus eos gratia sua vobis compensabit. Ipse vos Suae Maiestati praesentabo, ut quisque ex vobis pro ratione meritorum praemium ferat. His pollicitationibus pii comitis et iusta causa ducti et in vita fideliter et post obitum ad hoc usque temporis spatium sine ulla interruptione et mortuo corpori eius et unico filiolo suo comiti Joanni Drugeth de Homonna²² constanter fidelem operam navavimus,

²¹ „Die 18. Julii Egregio Paulo Tallyay pro labore in descriptione librorum regionum insumpto dati florenos 10.” MNL OL E 554, Fol. Lat. 921/XI, Magyar Kamara számadása 1637, pag. 174.

²² Homonnai Drugeth János (+1645. dec. 2., Melk), III. György egyetlen fia, 1624–1625-ben III. Ferdinánd és Lipót Vilmos főherceg kamarásaként tanult a bécsi egyetemen (BOGNÁR–KISS–VARGA 2004, nr. 739). Fontosabb tisztségei: 1626–1645 Ung megye örökös főispánja, 1631–1645 Zemplén megye főispánja (FALLENBÜCHL 1994, 106., 113.),

imo aliis ex nobis adhuc in Polonia ad corpus pii comitis remanentibus nos pupillum comitem ex imperio Suae Maiestatis per tot pericula et tot provincias huc e Polonia salvum et incolumem deduximus, cuius dominus parens, cum maxima rerum ac bonorum suorum iactura ob infidelitatem et vitam ipsam amisit et hic relictus magna labentis Ungariae spes est, nobis quidem Sua Maiestas omnem gratiam offerre dignata est, verum ad nostrum supplicem communem libellum nullam adhuc resolutionem habere potuimus, Sopronio huc Viennam reiecti sumus, benignum Suae Maiestatis responsum expectamus, expensae jam nos defecerunt, oculi omnium in nos conversi sunt. Si absque peculiari Suae Maiestatis gratia et praemio hinc etiam discedere debuerimus, in ultimam difficultatem coniiemur, nam ex omni parte omnino exhausti expectando hic reliquum, quod habuimus, consumpsissimus, et nisi hoc tempore Suae Maiestatis gratiam in largitione alicujus summae pecuniariae in communi nobis datae experti fuerimus et apud regnicolas Hungariae et apud exteras nationes, imo et apud ipsum Serenissimum Regem Poloniae,²³ qui nos saepius animavit, fidelitas nostra et ultimae preces ac ultima commendatio foelicis memoriae comitis minus ponderis habere videbitur. Modo in Ungaria ob fidelitatem praestitam exosi sumus, si nil gratiae a Sua Majestate obtinuerimus, etiam exemplo et contemptui erimus. Nihil tamen dubitamus nos ex gratia Suae Majestatis ac benevolentia Illustrissimarum Dominationum Vestrarum benignissimum responsum habituros. Si vero aliqui sub nomine famulorum domini Homonnay aliquam gratiam a Sua Maiestate petierunt aut obtinuerunt, ii aut paucissimi aut nulli praeter nos ad finem usque constanter ac fideliter in servitiis Suae Maiestatis et pie defuncti comitis permanserunt, quidam enim eorum mox in principio, quidam in medio, quidam in fine defuerunt. Ad haec secundo etiam ab Illustrissimis ac Magnificiis Dominationibus Vestris benignam resolutionem expectamus.

Nomina fidelium famulorum tam ecclesiasticorum quam secularium Illustrissimi fellicis memoriae comitis Georgii Drugeth de Homonna, quos ille etiam ultimis precibus et in testamento gratiae Suae Maiestatis commendatos esse cupivit.

1636–1640 felsőmagyarországi főkapitány (kinevezése után letett esküje 1636. júl. 21.: MNL OL P 1983 (Drugeth család), 13. tétel), 1636–1645 országbíró (FALLENBÜCHL 1988, 72.). A sors fintora, hogy apjához hasonlóan száműzetésben halt meg, neki I. Rákóczi György elől kellett menekülnie. Felesége, Jakusith Anna levele Batthyány I. Ádámhoz (MNL OL P 1314, Nr. 10970). Temetésére 1646. március 12-én került sor, szintén Nagyszombatban temették el. Batthyány Borbála levele Batthyány Ádámhoz, 1646. febr. 21., Németújvár (uo. Nr. 3201.).

²³ III. Zsigmond lengyel király, uralkodott 1587–1632.

[1.] Admodum reverendus dominus Michael Mauroicius²⁴ abbas Trium Fontium de Beel, decanus Homonnensis, eiusdem comitis testamentarius, qui toto rebellionis tempore consilio et expensis et omni sua opera comiti adfuit et post obitum eius filiolum adhuc usque tempus servavit, instruxit et omni ratione tutatus est nullis suis propriis parcens laboribus ac sumptibus, qui ad duo vel tria millia excreverunt. Imo etiam nunc pupillum comitem ad imperium Suae Maiestatis e Polonia huc adductum salvum et incolumem praesentavit.

[2.] Reverendus dominus Joannes Somliay pie defuncti domini comitis capellanus, qui a principio exilii multas cum eodem comite molestias sustinuit in multis suam probavit operam et usque ad praesens in Polonia ad pie defuncti comitis corpus manet et pie iusta persolvit quotidie missae sacrificium celebrando.

[3.] Generosus dominus Jeremias Lipchey²⁵ pie defuncti domini comitis familiaris et secretarius, qui multis legationibus in Polonia et ad Portam Ottomanicam fideliter et summo cum vitae discrimine suis etiam non parcens sumptibus perfunctus est.

[4.] Generosus dominus Jacobus Wolsky antiquus ejusdem comitis familiaris, qui tam pacis tempore in Ungaria, quam rebellionis in Polonia enim jactura rerum suarum ad finem fidelem navavit operam.

[5.] Et Generosus Dominus Valentinus Zekely antiquus et fidelis.^a

[6.] Generosus Dominus Joannes Apostol, qui a pie defuncto comite Lysovianis²⁶ militibus e Polonia ad Suam Maiestatem euntibus pro ductore cum literis datus fuit, strenue dimicando in pugna cum domino Pálffy²⁷ captus fuit, multa amisit, et ad finem fidelis permansit.

²⁴ Maurovich Mihály (1588–1638), aki Olmützben és Rómában a Collegium Germanicum et Hungaricumban végezte tanulmányait, 1616-ban tért haza (VERESS 1917, 19.), 1615. febr. 4. verebélyi plébánosként egri kanonoki kinevezést nyert (MNL OL A 57, 6. köt., pag. 521.), 1621. márc. 27. bélháromkúti apát, ahol a kinevezésben mint Homonnai György gyermekeinek „inspectora” (nevelő) említik (uo. 7. köt., pag. 98.), 1627. máj. 23. egri nagypréposti kinevezést kapott (uo. 7. köt., pag. 659–660). Pályáját síremléke kapcsán összefoglalja: PÁLFFY–MIKÓ 2002, 155.

²⁵ Lipcsey (Lipchey) Jeremiás pályájából csak az 1620 körüli évek megfoghatók egyelőre. Drugeth György egyik legfontosabb embere volt, aki az 1619-es akció diplomáciai előkészítésében is részt vett, majd Maurovich mellett a fiatal János gróf egyik fő érdekképviselője volt. Ekkor adhatta be azt a korábban idézett magánkérelmét is, amely nyomán néhány hónappal később Matuslai Pál és István magszakadásával háramlott Bereg és Ugocsa megyei birtokokra adományt kapott.

²⁶ A lengyel vezér neve, akinek túlnyomórészt kozák katonái Homonnai zászlaja alá álltak, különbözőképpen szerepel a szövegekben, hol Liszowski (ANGYAL 1898, 241.), hol Liszowczyki (SCHMIDT 1887, 108.) néven.

²⁷ Pálffy Istvánról (+1646) van szó, aki Bethlen Gábor ellen harcolva a Tátra hegység táján, a Dévény–Zólyom közötti útvonalon 1621. július 3-án maga is megsebesült és

[7.] Egregius Franciscus Jarasowsky antiquus ejusdem comitis famulus fidelis ad finem extitit, vulnera pro Sua Maiestate pugnans ad Cassoviam excepit et nunc in Polonia ad pii comitis corpus fideliter serviendo perfruerat.

[8.] Egregius Blasius Tholnay, ad finem fidelis antiquus ejusdem comitis famulus, qui multa vulnera in praeliis accepit.

[9.] Egregius Stephanus Kupay, qui usque ad obitum pii comitis fideliter servivit.

[10.] Egregius Joannes Izdenczy, qui etiam nunc fidelis permanet ad corpus pii^b comitis in Polonia.

[11.] Egregius Joannes Szekely, qui etiam nunc in Polonia Laskis²⁸ ad corpus pii comitis fidelis peditum praefectus et castellanus arcis manet atque etiam quarundam legationum summo vitae periculo socius fuit, in bellis egregiam navavit operam.

[12.] Egregius Casparus Schwjrczicz, qui ad latus pii comitis a multo tempore fideliter servivit et ad praesens apud pupillum comitem summa diligentia fidelem navat operam.

[13.] Egregius Paulus Thalliy²⁹ amanuensis pii comitis antiquus famulus ad finem fidelis.

[14–22.] Egregius Joannes Bottiany et Nicolaus Horuath et Laurentius Czelle, Franciscus Saffarith, Joannes Olah, Joannes Balogh, Georgius Retej, Franciscus Abramfy. Hi omnes viri nobiles strenuam et fidelem in bellis etiam hoc tempore navarunt operam, cum jactura rerum suarum et vitae periculo. Et egregius Mathias Maurouicz ad finem fidelis et vulnera sustinuit.

[23–25.] Blasius Földy et Augustinus Gereny, Matthias Lengiely etc. ad finem fideles.

[Az eredetileg négy részbe hajtott memoriale külső részén az alábbi címzés olvasható:]

Memoriale supplex ad Illustrissimas ac Magnificas Dominationes Vestras Inclytam Sacratissimae Caesarae Regiaeque Maiestatis Aulicam Camerae eiusque consiliarios

Nomina supplicantium specificentium

Fidelium famulorum tam ecclesiasticorum quam secularium Illustrissimi felicitiae memoriae Comitis Georgii Drugeth de Homonna

^a Betoldás. ^b A szövegben tévesen *piis* áll.

Bethlen fogságába került. JEDLICKA 1910, 493.

²⁸ Laszki (Lengyelország), lásd még a 7. jegyzetet.

²⁹ Tállyai Pálról lásd a bevezetőben leírtakat.

2.

1623. április. 4., Regensburg

Udvari Kamara átirata a Magyar Kamarához**Tállyai Pál kérelme ügyében**

(ÖStA, HKA, HFU, rote Nr. 124. Konv. 1623. ápr., fol. 10.

– Az áthúzott szövegrészek egykorú javítások.)

Generosi et egregii domini

Salutem etc. Qualiter apud Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem, dominum nostrum clementissimum Paulus Thalliany pro conferenda sibi, ~~donec occasio si re vacantia quaedam~~ annuae pensione centum florenum ex tricesima Epperiensi vel Ungvariensi, donec sese vacantia officii aliqua ipsi conveniens, ~~offerat~~, obtulerit, humillime supplicando instit~~erit~~, Dominationes Vestrae et inclusis pluribus intelligent.

Cum itaque memoratus supplicans nobis singulariter commendatus sit nosque eidem ~~ipsi~~ propter egentiam suam libenter subventum velimus. Idcirco Dominationes Vestras hisce peramanter requirimus, ut data occasione seu vacantia ~~in partibus istis superioribus~~ officii cuiusdam a partibus istis superioribus, cui dictus supplicans idoneae perfici posset, eiusdem ante alios rationem habere, interim autem ipsi viginti quinque florenos Hungaricos semel per semper^c ex proventibus curae suae commissis numerari et exolui ~~faciunt~~ facere debuit.^d Prout recto noverunt. Quas una nobiscum divinae protectioni committimus. Ratisbonae 4. Aprilis Anno 1624.

Ad Cameram Hungaricam

D[ominus] S[ecretarius] Arnoldinus³⁰[Szélén expedíciós jelzet:] L[eonard] Hörbach³¹

^c A *semel pro semper* betoldás. ^d A *facere debuit* betoldás.

³⁰ Mathias Arnoldinus de Klarstein (1575–1649) előbb a Cseh Udvari Kancellárián szolgált, majd az Udvari Kamara titkára (1612–1626); 1618-ban császári tanácsosi kinevezést kapott, majd 1626-tól a Reichshofrat tagja és Titkos Tanács titkára. Gross 1933, 389–391. és Gschliesser 1942, 219–220.

³¹ Leonard Hörbach az Udvari Kamara írnoke, a Hoffinanz Ungarn expedíciós jelzései szerint 1623–1626 között működött.

BIBLIOGRÁFIA

Levéltári források

- MNL OL
A 57 Magyar kancelláriai levéltár, Libri regii, 1526–1867
E 554 Magyar kincstári levéltárak, Magyar Kamara Archívuma, Városi és Kamarai Iratok
P 422 Keglevich család levéltára
P 1314 Batthyány család hercegi ágának levéltára, Missiles
P 1983 Homonnai Drugeth család levéltára
- ÖStA
HHStA
HKA, Hoffinanz Protokolle
HKA, HFU
HKA, Österreichische Gedenkbücher

Kiadott források és szakirodalom

- ANGYAL 1898 *A magyar nemzet története.* Szerk. SZILÁGYI Sándor. VI. köt. ANGYAL Dávid: *Magyarország története II. Mátyástól III. Ferdinánd haláláig.* Budapest, 1898.
- BENITS 2001 BENITS Péter: Bevezető. In: *Istvánffy Miklós magyarok dolgairól írt históriája Tállyai Pál XVII. századi fordításában I/1. 1–12. könyv.* S. a. r. BENITS Péter. Budapest, 2001, 7–23.
- BOGNÁR–KISS–VARGA 2004 BOGNÁR Krisztina – KISS József Mihály – VARGA Júlia: *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635–1777.* Budapest, 2002 (Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 25.).
- EOE VII *Erdélyi Országgyűlési Emlékek VII. 1614–1621.* Szerk. SZILÁGYI Sándor. Budapest, 1881 (Monumenta Hungariae Historica. Magyar Törté-

- nelmi Emlékek. III.b Monumenta Comititalia Regni Transylvaniae).
- FALLENBÜCHL 1988 FALLENBÜCHL Zoltán: *Magyarország főméltóságai 1526–1848.* [Budapest, 1988.]
- FALLENBÜCHL 1994 FALLENBÜCHL Zoltán: *Magyarország főispánjai. Die Obergespane Ungarns 1526–1848.* Budapest, 1994.
- GROSS 1933 Lothar GROSS: *Die Geschichte der deutschen Reichshofkanzlei von 1559 bis 1806.* Wien, 1933 (Inventare österreichischer staatlicher Archive V/1.).
- GSCHLIESSER 1942 Oswald GSCHLIESSER: *Der Reichshofrat. Bedeutung und Verfassung. Schicksal und Besetzung einer obersten Reichsbehörde von 1559 bis 1806.* Wien, 1942 (Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs 33.).
- HILLER 1999 HILLER István: Műkincsrablás és diplomácia. *Mozgó Világ* 25(1999), 107–118.
- JEDLICKSA 1910 JEDLICKSA Pál: *Eredeti részletek gróf Pálffy-család okmánytárához 1401–1653 s gróf Pálffyak életrajzi vázlatai.* Budapest, 1910.
- ISTVÁNYFY 2001 *Istvánffy Miklós magyarok dolgairól írt históriája Tállyai Pál XVII. századi fordításában* I/1. 1–12. könyv. S. a. r. BENITS Péter. Budapest, 2001.
- KOSÁRY 1970 KOSÁRY Domokos: *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába.* 2. kiad. I. köt. 1. Általános rész I–II. Budapest, 1970.
- KOMÁROMY 1899 KOMÁROMY András: Adatok Csejthe történetéhez. *Történelmi Tár* 1899, 722–724.
- LUKÁCS–MOLNÁR 1997 LUKÁCS László – MOLNÁR Antal: A homonnai jezsuita kollégium (1615–1619). In: *Művelődési törekvések a korai újkorban. Tanulmányok Keserű Bálint tiszteletére.* Szerk. BALÁZS Mihály et al. Szeged, 1997 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 35.), 355–399. (Újabb kiadása: MOLNÁR Antal: *Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században.* Budapest, 2009, 95–146.)

- PÁLFFY–MIKÓ 2002 PÁLFFY Géza – MIKÓ Árpád: A pozsonyi Szent Márton-templom késő reneszánsz és kora barokk síremlékei (16–17. század). *Művészettörténeti Értesítő* 51(2002), 1–2. sz., 107–172.
- SCHMIDT 1887 SCHMIDT Vilmos: Báthory Gábor és Bethlen Gábor viszonya a lengyel koronához. *Századok* 21(1887), 1. közl. 14–35., 2. közl. 97–120.
- Segédletek 2011 *Segédletek az Osztrák Állami Levéltár [Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv] magyar vonatkozású irataihoz*. A kiadványt szerk. FAZEKAS István, KENYERES István, SARUSI KISS Béla. CD-ROM. Budapest, 2011.
- SZABÓ 1871 SZABÓ Károly: A homonna-sztárai bizottság jelentése. *Századok* 5(1871), 672–681.
- SZEPSI LACZKÓ 1980 SZEPSI LACZKÓ Máté: Emlékezetre való dolgok (Részletek). In: *Bethlen Gábor krónikása*. Szerk. MAKKAI László. Budapest, 1980, 79–133.
- SZILÁGYI 1888 SZILÁGYI Sándor: Gróf Batthyány József köpcsényi levéltárából. 1. közl. *Történelmi Tár* 1888, 401–434.
- TAKÁTS TAKÁTS Sándor: Homonnai Györgyné. In: *Uő: Régi magyar nagyasszonyok*. Budapest, s. a., 373–409.
- VERESS 1917 VERESS Endre: *A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae studentium*. Roma: Collegium Germanicum et Hungaricum. 1. Anyakönyv. *Matricula 1559–1917*. Budapest, 1917 (Fontes rerum Hungaricarum 2.).

Die Liste der Familiaren von György III. Drugeth
von Homonna (1583–1620) aus dem Jahre 1622.

Ein Beitrag zur Laufbahn von Pál Tállyai,
Übersetzer der *Historiarum de rebus Ungaricis libri*

György Drugeth von Homonna (1583–1620) stammte aus einer alten nordostungarischen hochadeligen Familie und wurde bekannt als Gegenspieler von Gábor Bethlen, Fürst von Siebenbürgen (1613–1629). Die Ambitionen von György Drugeth gingen nicht in Erfüllung, nach seiner Niederlage im Jahre 1619 musste er mit seiner Familie das Land verlassen. Er starb im Exil in seiner polnischen Burg Laszki schon 1620. Seine Familiaren begleiteten den jungen Erben, János Drugeth (†1645) im Jahre 1622 zum Kaiser Ferdinand II. während des Landtages in Sopron. Der junge Graf wurde von dem Kaiser gut aufgenommen, und die Familiaren erhalten ein Gnadengeld. Die Supplikation und die dazu gehörenden Akten liegen im Wiener Hofkammerarchiv, und sind besonders interessant, weil sie in die Klientelbeziehung der nordostungarischen katholischen Magnatenfamilie Drugeth einen Einblick lassen. Unter den Familiaren und sonstigen Bediensteten steht der Name Pál Tállyai, der später Notar der Ungarischen Hofkanzlei wurde, und als Übersetzer des lateinischen historischen Werks von Miklós Istvánffy einen Namen gemacht. Die frühere Laufbahn von Pál Tállyai war bisher unbekannt.